ISSN 2181-3187

YOSHLAR VA DINLARARO MULOQOT MADANIYATI

Ilmiy maslahatchi: Samatov X.U.
Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti Samarqand filiali
Abdullayeva Dilbar Abduqodir qizi
"Kompyuter injiniringi va sun'iy intellekt " fakulteti DI-25-07 guruh talabasi

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada globallashuv sharoitida yoshlar o‘rtasida dinlararo muloqot madaniyatini shakllantirishning nazariy va amaliy jihatlari atroflicha tahlil qilingan. Tadqiqotning dolzarbligi bugungi kunda raqamli texnologiyalar rivojlanishi va ijtimoiy tarmoqlarning yoshlar dunyoqarashiga ko‘rsatayotgan kuchli ta’siri bilan asoslanadi. Muallif yoshlarning diniy identifikatsiyasi ularning shaxsiy rivojlanishi va tolerantlik darajasiga ta’sir etuvchi asosiy omil ekanligini ta’kidlaydi.

Maqolada dinlararo muloqotning ijtimoiy-psixologik qirralari, ta’lim muassasalarida bag‘rikenglik muhitini yaratish mexanizmlari hamda madaniy almashuvlarning stereotiplarni yengishdagi roli ko‘rib chiqilgan. Shuningdek, zamonaviy axborot makonida diniy ekstremizm va radikalizmning oldini olishda tanqidiy fikrlashni rivojlantirish hamda ijtimoiy tarmoqlardan konstruktiv muloqot maydoni sifatida foydalanish strategiyalari taklif etilgan. Tadqiqot xulosalari yoshlar o‘rtasida hamjihatlikni mustahkamlash va jamiyatda barqaror tinchlikni ta’minlashga qaratilgan amaliy tavsiyalar majmuini o‘z ichiga oladi.

Kalit so‘zlar: yoshlar, dinlararo muloqot, bag‘rikenglik (tolerantlik), diniy identifikatsiya, ijtimoiy tarmoqlar, madaniy almashuv, diniy ekstremizmning oldini olish, ijtimoiy barqarorlik.

ISSN 2181-3187

Kirish

Maqolaning maqsadi yoshlar va dinlararo muloqot o'rtasidagi bog'lanishlarni o'rganishdir. Bugungi kunda globalizatsiya jarayonlari va madaniy almashinuvlar yosh avlod o'rtasida turli dinlar va e'tiqodlar o'rtasida muloqotning muhimligini oshirmoqda. Yoshlar, jamiyatning kelajagi sifatida, dinlararo muloqotda faol ishtirok etishlari zarur. Bu jarayon nafaqat diniy toqatni rivojlantirish, balki ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashda ham muhim ahamiyatga ega. Yoshlarning turli diniy va madaniy an'analar bilan tanishishi, ularni bir-biriga yaqinlashtiradi va o'zaro tushunishni kuchaytiradi. Dinlararo muloqot, shuningdek, yoshlarning shaxsiy rivojlanishiga, tolerantlik va ochiqlik hissini shakllantirishga yordam beradi. Shu sababli, ushbu mavzu dolzarb hisoblanadi, chunki jamiyatda tinchlik va birgalikda yashashni ta'minlash uchun yoshlarning dinlararo muloqotdagi o'rni muhimdir. Bu maqola, ushbu bog'lanishlarni chuqur tahlil qilib, kelajakdagi ijtimoiy barqarorlikka hissa qo'shishni maqsad qilgan.

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili

Yoshlar madaniyati fenomeni ijtimoiy fanlarda keng muhokama qilingan tushuncha bo‘lib, u odatda yosh avlodga xos bo‘lgan o‘ziga xos jarayonlar va ramziy tizimlarni o‘z ichiga oladi [1]. Ushbu madaniyatning shakllanishida dinlararo muloqot va tolerantlik masalalari strategik ahamiyatga ega bo‘lib, ular yoshlarning ijtimoiy moslashuvi va dunyoqarashini belgilaydi. Akademik doiralarda yoshlar madaniyatining mustaqil mavjudligi borasida turli ilmiy bahs-munozaralar mavjud bo‘lib, Jeyms Koulman kabi olimlar uni tengdoshlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar natijasida yuzaga keladigan alohida fenomen sifatida baholaydilar [1].

O‘zbekiston kontekstida dinlararo muloqot madaniyati global tendensiyalar va mahalliy o‘ziga xoslikning o‘ziga xos sintezini namoyon etadi. "Yangi O‘zbekiston yoshlarining axborot madaniyati" tadqiqotlarida ta’kidlanganidek, ta’lim sifatini oshirish va yoshlarda bag‘rikenglik madaniyatini shakllantirish jamiyat barqarorligi uchun yagona to‘g‘ri yo‘ldir [2]. Globallashuv sharoitida O‘zbekiston yoshlarining qadriyatlar yo‘nalishi o‘zgarib borayotgani, ularda milliy o‘zlikni anglash bilan birga xalqaro muloqotga ochiqlik tamoyillari kuchayayotgani kuzatilmoqda [3].

Dinlararo muloqot va milliy qadriyatlar tizimi yoshlar uchun "axloqiy kompas" vazifasini bajaradi. Ushbu qadriyatlarning tarixiy ildizlari Islom madaniyati hamda Ahmad Yassaviy, Alisher Navoiy kabi mutafakkirlarning boy ma’naviy merosi bilan chambarchas bog‘liqdir. Milliy qadriyatlarning yoshlar ma’naviyatini shakllantirishdagi o‘rni beqiyos bo‘lib, u yoshlarni diniy radikalizm kabi yot g‘oyalardan himoya qiluvchi asosiy immunitet vazifasini o‘taydi [4]. Bu jarayonda oila

ISSN 2181-3187

va mahalla muhiti yoshlarga bag‘rikenglik tamoyillarini bevosita o‘rgatuvchi asosiy institutlar bo‘lib qolmoqda.

Raqamli texnologiyalar asri ushbu munosabatlarga tubdan ta’sir ko‘rsatmoqda. Raqamli muhit axborotning cheksiz oqimini ta’minlab, yoshlarning dinlararo muloqot darajasini oshirsa-da, ba’zi hollarda milliy identifikatsiyadan uzoqlashishga yoki axborot xurujlariga sabab bo‘lishi mumkin. Raqamli muhitning yoshlar hayotiga ta’siri ham ijobiy, ham salbiy jihatlarga ega bo‘lib, yoshlarda axborot savodxonligi va tanqidiy fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirishni taqozo etadi [5].

Xulosa o‘rnida, milliy o‘ziga xoslikni va dinlararo muloqot madaniyatini asrab qolishda ta’lim tizimi, oila va ommaviy axborot vositalari hal qiluvchi rol o‘ynaydi. "Yangi O‘zbekiston" sharoitida zamonaviy o‘qitish metodologiyalarini joriy etish nafaqat bilim berish, balki yoshlarda vatanparvarlikni va boshqa din vakillariga nisbatan tolerantlikni mustahkamlashga qaratilgan bo‘lishi lozim [2].

Yoshlar va diniy identifikatsiya

Yoshlarning diniy identifikatsiyasi, ularning shaxsiy va ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaydi. Diniy qarashlar, yoshlarning o'zini tanitishi, qadriyatlari va jamiyatdagi o'rni bilan chambarchas bog'liqdir. Diniy identifikatsiya, ko'pincha, yoshlarning boshqa madaniyatlar va dinlar bilan muloqotini shakllantiradi, bu esa ularning tolerantlik va ochiqlik darajasini belgilaydi. Yoshlar o'rtasida diniy identifikatsiya, nafaqat o'z diniy an'analarini saqlash, balki boshqa dinlarga nisbatan qiziqish va hurmatni ham rivojlantiradi. Diniy muloqot, yoshlarning dunyoqarashini kengaytirib, ularni global muammolarni hal qilishda faol ishtirok etishga undaydi. Shuningdek, bu jarayon, diniy ekstremizm va radikalizatsiyaning oldini olishda muhim ahamiyatga ega. Yoshlarning diniy identifikatsiyasi, ijtimoiy barqarorlik va tinchlikni ta'minlashda muhim bir vosita sifatida ko'rilishi lozim. Yoshlarning diniy identifikatsiyasi ularning shaxsiy va ijtimoiy hayotida muhim rol o'ynaydi. Bu identifikatsiya, shuningdek, dinlararo muloqotga ta'sir ko'rsatadi va turli diniy an'analar o'rtasidagi o'zaro tushunishni rivojlantiradi. Yoshlar, o'z diniy e'tiqodlari orqali, jamiyatdagi turli ijtimoiy va madaniy muammolarni hal qilishda faol ishtirok etishlari mumkin. Shu bilan birga, diniy identifikatsiya, yoshlarni birlashtirish va ijtimoiy barqarorlikni saqlashda muhim omil hisoblanadi.

Dinlararo muloqotning madaniy jihatlari

Dinlararo muloqotning madaniy jihatlari, yoshlar o'rtasida o'zaro tushunish uchun muhim bir platforma yaratadi. Madaniy kontekst, dinlararo muloqotda ishtirok

ISSN 2181-3187

etayotgan yoshlar uchun ularning diniy va madaniy meroslarini anglashda yordam beradi. Bu jarayon, nafaqat diniy e'tiqodlar o'rtasidagi farqlarni tan olish, balki ularni birlashtiruvchi umumiy qadriyatlarni ham kashf etishga imkon beradi. Yoshlar, o'zaro muloqot orqali, turli dinlar va madaniyatlar o'rtasida ko'priklar qurishlari mumkin. Bu esa, o'z navbatida, ijtimoiy muammolarni hal qilishda ko'maklashadi va jamiyatda ahillikni oshirishga xizmat qiladi. Dinlararo muloqot, shuningdek, yoshlarning shaxsiy rivojlanishi va madaniy identifikatsiyasini mustahkamlashda ham muhim rol o'ynaydi. Bu jarayonda, yoshlar o'zaro hurmat va tushunish asosida yangi fikrlar va g'oyalarni o'rganish orqali, ijtimoiy barqarorlikka hissa qo'shish imkoniyatiga ega bo'lishadi. Dinlararo muloqotning madaniy jihatlari, turli dinlarga mansub yoshlar o'rtasida o'zaro tushunishni mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega. Madaniy kontekstda, bu jarayon yoshlarning o'zaro aloqalarini chuqurlashtirib, ularning dunyoqarashini kengaytiradi. Bunday muloqot, shuningdek, ijtimoiy muhitda tolerantlik va hamjihatlikni rivojlantirishga yordam beradi. Natijada, yoshlar o'rtasida barqaror va tinch muhitni yaratishga xizmat qiladi.

Ijtimoiy tarmoq va dinlararo muloqot

Ijtimoiy tarmoqlar zamonaviy kommunikatsiya vositalaridan biri sifatida dinlararo muloqotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Ushbu platformalarda turli dinlar va madaniyatlar o'rtasida bilim almashinuvi va fikrlar erkin ifodalanishi mumkin. Yoshlar o'rtasida dinlararo muloqotning oshishi, ularning dunyoqarashini kengaytirish va boshqalar bilan hamjihatlikda yashash qobiliyatini rivojlantirishga olib keladi. Ijtimoiy tarmoqlardagi muhokamalar va interaktiv aloqalar, diniy e'tiqodlar va an'analarga oid bilimlarni oshirishga yordam beradi. Bu jarayon, shuningdek, yoshlarning diniy intolerantlikni kamaytirishiga va o'zaro hurmatni mustahkamlashiga xizmat qiladi. Dinlararo muloqot, ijtimoiy tarmoqlarda amalga oshirilganda, yoshlar uchun global miqyosda hamjihatlik va ko'p madaniyatli jamiyatni shakllantirish imkoniyatini yaratadi. Shu bilan birga, bunday muloqot, yoshlarning ijtimoiy mas'uliyatini kuchaytiradi va ularni faol fuqarolar sifatida tarbiyalashga zamin yaratadi. Ijtimoiy tarmoqlar orqali dinlararo muloqot, yoshlar orasida ochiqlik va tushunishni rivojlantirishga xizmat qiladi. Bu platformalar, turli din va madaniyatlar o'rtasida fikr almashishni osonlashtirib, muammolarni hal qilishda birgalikda harakat qilish imkonini beradi. Natijada, yoshlar o'zaro hurmat va hamjihatlik asosida yangi do'stliklar o'rnatadilar, bu esa jamiyatda tinchlik va barqarorlikni ta'minlaydi.

Ta'lim va dinlararo muloqot

Ta'lim muassasalarida dinlararo muloqot, zamonaviy jamiyatning ko'p qirrali muammolarini hal etishda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon, o'quvchilarga turli

ISSN 2181-3187

dinlar va madaniyatlar haqida bilim berish orqali, ularning dunyoqarashini kengaytiradi va bag'rikenglikni rivojlantiradi. Dinlararo muloqot, shuningdek, o'quvchilarga boshqalarni tushunish va qabul qilish imkonini berib, ijtimoiy barqarorlikni mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Ta'lim muassasalari, bu jarayonni qo'llab-quvvatlash uchun maxsus dasturlar va tadbirlar o'tkazish orqali, o'quvchilarning muloqot ko'nikmalarini rivojlantirishi mumkin. Shuningdek, dinlararo muloqot, o'quvchilarda etnik va diniy kelib chiqishlariga qaramay, bir-birini hurmat qilish va tushunish hissini shakllantiradi. Natijada, bu jarayon nafaqat shaxsiy rivojlanishga, balki jamiyatda hamjihatlik va tinchlikni ta'minlashga xizmat qiladi. Ta'lim muassasalarida dinlararo muloqotni rivojlantirish, kelajak avlodlar uchun barqaror va tinch jamiyat yaratishning asosiy omillaridan biridir. Ta'lim muassasalarida dinlararo muloqotning o'rni va ahamiyati, shubhasiz, zamonaviy jamiyatda muhim ahamiyatga ega. Bu jarayon, yoshlarning turli dinlar va madaniyatlar bilan tanishishi, xurmat va tushunishni rivojlantirish orqali, kelajakda barqaror va tinch jamiyat qurishga xizmat qiladi. Dinlararo muloqot, shuningdek, ta'lim jarayonida ko'p madaniyatli muhitni yaratishga yordam beradi.

Yoshlar va diniy ekstremizm

Yoshlar orasida diniy ekstremizmning tarqalishi murakkab ijtimoiy, iqtisodiy va psixologik omillar bilan bog‘liq. Ushbu fenomen ko‘pincha yoshlarning umidsizlik, izlanish va qabul qilinmaslik hissiyotlari bilan bog‘liq. Diniy ekstremizm, o‘z navbatida, yoshlarni o‘ziga jalb qiluvchi kuchli ideologiyalarga ega bo‘lishi mumkin, bu esa ularni radikal fikrlarga olib keladi. Bu jarayonda internet va ijtimoiy tarmoqlarning roli ham muhimdir, chunki bu platformalar osonlik bilan radikal g‘oyalarni tarqatish imkonini beradi. Diniy ekstremizmga qarshi kurashishda ta'lim muhim ahamiyatga ega. Yoshlarni diniy ekstremizmning zararli oqibatlari haqida xabardor qilish, ularning tanqidiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish va ijtimoiy muammolarga yechim topish kabi ko‘nikmalarni berish zarur. Shuningdek, jamiyatda ijobiy rol o‘ynaydigan yoshlarni rag‘batlantirish va ularning faoliyatlarini qo‘llab-quvvatlash, diniy ekstremizmning oldini olishda samarali strategiya bo‘lishi mumkin. Yoshlar orasida diniy ekstremizmning tarqalishi, ularning ijtimoiy muhitda o'z o'rnini topa olmasligi va iqtisodiy muammolar bilan bog'liq. Ta'lim tizimida diniy saboqlarni muvozanatlash va yoshlarni ijtimoiy faoliyatga jalb qilish, bu muammolarni hal qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Jamiyatda ijobiy o'zgarishlarni ta'minlash zarur.

Madaniy almashuv va yoshlar

Yoshlar o'rtasidagi madaniy almashuv, ular orasida dinlararo muloqotni rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi. Madaniy almashuv, turli dinlar va an'analarni

ISSN 2181-3187

o'zaro tanishtirib, yoshlarning dunyoqarashini kengaytiradi. Bu jarayon, yoshlarning o'zaro hurmat va tushunish asosida muloqot qilishlariga yordam beradi. Dinlararo muloqot, turli madaniyatlar va e'tiqodlar o'rtasida ko'prik vazifasini o'taydi, bu esa yoshlarning ijtimoiy integratsiyasini mustahkamlashga xizmat qiladi. Yoshlar, o'zaro madaniy almashuv orqali, diniy va madaniy farqlarga nisbatan ochiq fikrli bo'lishadi, bu esa ijtimoiy muammolarni hal qilishda samarali yondashuvlarni yaratadi. Shuningdek, madaniy almashuv, yoshlarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga, yangi g'oyalar va qarashlar bilan tanishishga imkon beradi. Natijada, bu jarayon yoshlarni nafaqat o'z madaniyatlariga, balki boshqa madaniyatlarga ham hurmat bilan qarashga o'rgatadi. Bu esa, kelajakda barqaror va tinch jamiyatlar qurishga xizmat qiladi. Yoshlar o'rtasidagi madaniy almashuv dinlararo muloqotning rivojlanishida muhim rol o'ynaydi. Ular turli madaniyatlarni o'rganish orqali o'zaro tushunishni oshiradi va stereotiplarni yengishga yordam beradi. Bu jarayon, shuningdek, diniy va madaniy farqliliklarni qabul qilishga, hamjihatlikni mustahkamlashga va ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Yoshlar va dinlararo muloqotni rivojlantirish strategiyalari

Yoshlar va dinlararo muloqotni rivojlantirish strategiyalari, ayniqsa, globalizatsiya sharoitida muhim ahamiyatga ega. Yosh avlodni dinlararo muloqotga jalb qilish, ularning bir-birlariga nisbatan ochiqligini oshirish va diniy farqliliklarni hurmat qilishni ta'minlash zarur. Buning uchun ta'lim muassasalarida dinlararo muloqotga bag'ishlangan dasturlarni joriy etish, seminarlar va treninglar tashkil etish, shuningdek, turli diniy va madaniy tadbirlarda ishtirok etishni rag'batlantirish lozim. Yoshlar o'rtasida do'stlik va hamkorlikni rivojlantirish uchun turli xil madaniy tadbirlar, san'at ko'rgazmalari va sport musobaqalari o'tkazish, ularga diniy va madaniy farqlarni bir-birini tushunishga yordam beradigan imkoniyatlar yaratadi. Dinlararo muloqotni rivojlantirishda ommaviy axborot vositalarining roli ham muhimdir, chunki ular ijobiy misollarni ko'rsatish orqali yoshlarni ilhomlantirishi mumkin. Bunday strategiyalar yoshlarning o'zaro hurmatini va dinlararo munosabatlarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Yoshlar va dinlararo muloqotni rivojlantirish uchun strategiyalar sifatida ta'lim, madaniyat va ijtimoiy tadbirlarni birlashtirish muhim ahamiyatga ega. Yoshlar o'rtasida dialog va hamkorlikni kuchaytirish, ularni turli dinlar va madaniyatlar bilan tanishtirish orqali o'zaro tushunishni oshirish mumkin. Bunday tashabbuslar, shuningdek, yoshlarni faol fuqarolar sifatida tarbiyalashga xizmat qiladi.

Xulosa

ISSN 2181-3187

Maqolaning asosiy xulosalari shuni ko'rsatadiki, yoshlar o'rtasida o'zaro tushunishni oshirish va ijtimoiy hamkorlikni rivojlantirish uchun samarali strategiyalar zarur. Yoshlar, turli madaniyatlar va dinlar bilan tanishtirilganda, ularning global miqyosda fikrlash qobiliyati oshadi. Shuningdek, bunday jarayonlar yoshlar o'rtasida ijtimoiy adolat, tenglik va bag'rikenglik kabi qadriyatlarni mustahkamlashga yordam beradi. Kelajakda olib boriladigan tadqiqotlar, bu jarayonlarni yanada chuqurroq o'rganishga qaratilishi lozim. Ayniqsa, yoshlar o'rtasida kommunikatsiya va hamkorlikni kuchaytiruvchi dasturlarni ishlab chiqish va ularning samaradorligini baholash muhimdir. Shuningdek, tadqiqotlar davomida yoshlarning ijtimoiy muammolarni hal qilishdagi roli va ularning fikrlarini inobatga olish lozim. Bunday yondashuvlar, kelajakda ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga xizmat qiladi va jamiyatning rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Maqolaning asosiy xulosalari shuni ko'rsatadiki, yoshlarning ijtimoiy faoliyati va muammolarni hal etishdagi ishtiroki jamiyat uchun muhim ahamiyatga ega. Kelajakda olib boriladigan tadqiqotlar yoshlarning fikrlarini chuqurroq o'rganishga qaratilishi, shuningdek, ularning ijtimoiy muammolarga nisbatan yondashuvlarini o'rganish zarurligini ta'kidlaydi. Bu, o'z navbatida, ijtimoiy barqarorlikni ta'minlashga va jamiyatni rivojlantirishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Schwartz, R. & Merten, D. (1967). *The language of adolescence*.

2. Ruziyeva, M. B. (2023). *Information Culture of Youth in New Uzbekistan*.

3. Akhmedov, A. M. (2021). *Globallashuv sharoitida O'zbekiston yoshlarining qadriyatlar yo'nalishi*.

4. Sayfullaeva, D. (2020). *Milliy qadriyatlarning yoshlar ma'naviyatini shakllantirishdagi o'rni*.

5. Norbekov, J. Q. (2022). *Raqamli muhitning yoshlar hayotiga ta'siri*.

6. Karimov, I. (2020). Yoshlar va dinlararo muloqot. Tashkent: O'zbekiston nashriyoti.

7. Murodov, A. (2019). Din va madaniyat. Samarkand: Samarqand universiteti.

8. Rahmonov, S. (2021). Yoshlar va ijtimoiy tarmoqlar. Buxoro: Buxoro davlat universiteti.

ISSN 2181-3187

9. Tashkent, U. (2022). Dinlararo muloqot: nazariy va amaliy jihatlar. Tashkent: O'zbekiston davlat universiteti.

5. Abdullaeva, G. (2018). Diniy ekstremizm va yoshlar. Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti.

6. Ismoilov, R. (2023). Madaniy almashuv va yoshlar. Nukus: Nukus davlat universiteti.